

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

249990

รายงานการศึกษา

โครงการจัดทำทำทีและแนวทางการดำเนินงานของไทย ที่เกี่ยวข้องกับการค้าและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มกราคม 2554

249990

รายงานการศึกษา

โครงการจัดทำที่และแนวทางการดำเนินงานของไทย ที่เกี่ยวข้องกับการค้าและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มกราคม 2554

รายงานการศึกษา

โครงการจัดทำทำที่และแนวทางการดำเนินงานของไทย
ที่เกี่ยวข้องกับการค้าและสิ่งแวดล้อม

เสนอต่อ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย

ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มกราคม 2554

รายงานการศึกษา
โครงการจัดทำทำที่และแนวทางการดำเนินงานของไทยที่เกี่ยวข้องกับ
การค้าและสิ่งแวดล้อม

ผู้จัดทำ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ : 0-2265-6500 ต่อ 6769-72 โทรสาร : 0-2265-6602	
ผู้ศึกษา	รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ อ. อลงกรณ์ ธนศรีวิญญากุล	หัวหน้าคณะนักวิจัย นักวิจัย
	ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ 0-2224-0147-9, 0-2613-2461, 0-2613-2474-5 โทรสาร 0-2224-0146	
การอ้างอิง	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2554 โครงการจัดทำทำที่และแนวทางการดำเนินงานของไทยที่เกี่ยวข้องกับ การค้าและสิ่งแวดล้อม	
คำสืบค้น	การค้าและสิ่งแวดล้อม, การจัดทำทำที่ของไทย	
พิมพ์เมื่อ	มกราคม 2554	
จำนวนพิมพ์	120 เล่ม	
จำนวนหน้า	348 หน้า	
ผู้พิมพ์	บริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย) จำกัด เลขที่ 200/90 หมู่ 5 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทรศัพท์ 02-800-2290,91 โทรสาร 02-800-3932	

บทสรุปผู้บริหาร

ปัจจุบันการกำหนดแนวทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศไทยไม่สามารถละเลยประเด็นความสอดคล้องไปตามอนุสัญญาและความตกลงสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง (เน้นเฉพาะ CBD, CITES, Basel, UNFCCC) และระเบียบการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้ เนื่องจากประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการค้ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสถานการณ์ที่นานาประเทศต่างคำนึงถึงการแก้ไขสิ่งแวดล้อมโลกร่วมกัน ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงเป็นที่มาของโครงการจัดทำที่และแนวทางการดำเนินงานของไทยที่เกี่ยวข้องกับการค้าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีประเด็นสำคัญสรุปได้ 3 ประเด็นใหญ่ ดังต่อไปนี้

(1) ความเชื่อมโยงระหว่างกรอบการค้า (WTO) กับ กรอบพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEAs)
สรุปสาระสำคัญได้ 5 ประการ คือ

(1.1) มาตรการของอนุสัญญาด้านสิ่งแวดล้อม มีบางส่วนที่ขัดแย้งกับหลักการของ WTO และบางส่วนที่สอดคล้องกับหลักการของ WTO แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เช่น

(1.1.1) มาตรการของ MEAs โดยส่วนใหญ่ไม่ส่งเสริมการค้าเสรี ไม่ว่าจะเป็นการห้ามค้าสัตว์และพืชที่ใกล้สูญพันธุ์และผลิตภัณฑ์ (อนุสัญญา CITES) การไม่ส่งเสริมการค้าและการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ (อนุสัญญา CBD) และการควบคุมหรือการห้ามเคลื่อนย้ายของเสียอันตราย (อนุสัญญา Basel) เป็นต้น ซึ่งขัดกับหลักการของ WTO ในประเด็นเรื่อง “การส่งเสริมการค้าเสรี”

(1.1.2) มาตรการของ MEAs นั้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ WTO ที่จะส่งเสริมการค้าที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังเช่น การเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกของ WTO สามารถกำหนดมาตรการที่เป็นอุปสรรคทางการค้าได้ ถ้าเป็นมาตรการเพื่อการคุ้มครองชีวิตคน สัตว์และพืช (มาตรการ 20a) และ การคุ้มครองทรัพยากรที่ใกล้สูญพันธุ์ (มาตรการ 20g)

(1.1.3) อนุสัญญาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น CBD และ CITES มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการของ WTO ในประเด็นเรื่อง “หลักการไม่เลือกปฏิบัติระหว่างประเทศสมาชิก” (most favored nation: MFN) หลักการไม่เลือกปฏิบัติระหว่างสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ กับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ (national treatment: NT) ยกเว้น อนุสัญญา Basle และ UNFCCC นั้น ที่ยังมีการเลือกปฏิบัติระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในเรื่องการออกมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ เช่น การห้ามเคลื่อนย้ายสินค้าที่ใช้แล้วและเป็นของเสียอันตราย จากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา หรือกรณีที่ UNFCCC แบ่งประเทศออกเป็น 2 กลุ่ม และพิธีสารเกียวโตก็ระบุพันธกรณีในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเฉพาะประเทศในภาคผนวกที่ 1 เท่านั้น

(1.1.4) ในกรณีของ UNFCCC กลไกหรือแนวทางในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ประเทศสมาชิกได้นำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายมาตรการ ตัวอย่างเช่น (ก) การจัดเก็บภาษีนำเข้ากับสินค้าที่มีกระบวนการผลิตที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงกว่าระดับมาตรฐาน (ที่กำหนดภายในประเทศผู้นำเข้า) หรือที่เรียกว่า Border Tax (on carbon) Adjustment (ข) การให้เงินอุดหนุนแก่

กิจกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และ (ค) การติดฉลากคาร์บอน (carbon label) บนผลิตภัณฑ์ที่มีการรับรองว่าได้ปล่อยก๊าซเรือนกระจก (จากกระบวนการผลิต) น้อยลงกว่าในอดีต เป็นต้น ซึ่งมาตรการทั้งสามนี้ ยัง ไม่ มี ความ แน่ ชัด ว่า จะขัดแย้งหรือสอดคล้องกับมาตรการของ WTO หรือไม่ เช่น การอนุญาตให้มีการอุดหนุนเพื่อสิ่งแวดล้อม ภายใต้ความตกลง Subsidy Countervailing Measure มาตรการติดฉลาก (ภายใต้ความตกลง Technical Barriers to Trade หรือ TBT) และมาตรการสุขอนามัยของคน พืชและสัตว์ (ภายใต้ความตกลง Sanitary and Phytosanitary Standards หรือ SPS) ซึ่งจะต้องมีการติดตามความเคลื่อนไหวของการเจรจาทั้ง UNFCCC และ WTO ต่อไป

(1.1.5) การเปิดเสรีสินค้าและบริการเพื่อสิ่งแวดล้อม (environmental goods and services: EGS) ภายใต้กรอบการเจรจาของ WTO จะ ช่วย ส่งเสริม ให้เกิดการค้าสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดและบำบัดสารมลพิษและขยะ เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจไทยและสิ่งแวดล้อมของไทย อย่างไรก็ตาม นโยบายและขอบเขตของรายการ EGS ยัง อยู่ ใน ระหว่าง การ เจรจา และจากการวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกสินค้า 43 รายการ (ที่เสนอโดย World Bank ว่าควรจะเป็น EGS) พบว่า ในช่วงปี 2542-52 ประเทศไทยมีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มขึ้น และประสบปัญหาขาดดุลการค้า โดยมีตลาดส่งออกหลักคือ NAFTA EU-25 ญี่ปุ่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลุ่มอาเซียน แต่ดุลการค้าของไทยประสบปัญหาขาดดุล

(1.2) การดำเนินการตามกรอบของอนุสัญญา MEAs ในหลายกรณีก็ส่งผลกระทบต่อการค้าการลงทุนอยู่บ้างเช่นกัน ซึ่งสามารถสรุปผลกระทบต่อการค้าและการลงทุนได้อย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้

(1.2.1) มาตรการของ CITES, CBD และ Basel Convention อาจส่งผลกระทบต่อ¹ การส่งออกของไทยลดลง โดยเฉพาะสินค้าบางประเภทที่อยู่ในการควบคุมของอนุสัญญาดังกล่าว สำหรับผลกระทบต่อ² การส่งออกของมาตรการของ UNFCCC และพิธีสารเกียวโต อาจจะยังไม่เห็นภาพในขณะนี้

(1.2.2) มาตรการของ CITES, CBD และ Basel Convention อาจส่งผลกระทบต่อ³ การนำเข้าของไทยลดลง โดยเฉพาะสินค้าบางประเภทที่อยู่ในการควบคุมของอนุสัญญาดังกล่าว ยกเว้นกรณีของรายการสินค้าของใช้แล้วและของเสียที่อันตรายภายใต้ Basel Convention ที่ไทยมีแนวโน้มการนำเข้ามากขึ้นโดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากไม่มีมาตรการในการควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา

ส่วนมาตรการรณรงค์ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายใต้กรอบ UNFCCC อาจจะส่งเสริมให้มีการนำเข้าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสินค้าหรือเครื่องจักรที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกน้อยลง หรือเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน เป็นต้น

(1.2.3) การค้าภายในประเทศ อาจจะมีการขยายตัวมากขึ้น ถ้ามีการปรับเปลี่ยนและยกเลิกรายการสัตว์ป่าและพืชป่าคุ้มครอง ภายใต้กรอบอนุสัญญา CITES (เนื่องจากสามารถผสมพันธุ์และขยายการเพาะเลี้ยงเพื่อเชิงพาณิชย์ได้) หรือ ถ้ามีการยอมรับสินค้าที่มี GMO มากขึ้น ภายใต้กรอบอนุสัญญา CBD หรือ ถ้ามีการรีไซเคิลของเหลือใช้มากขึ้น (ภายใต้กรอบอนุสัญญา Basel) หรือ ถ้ามีการส่งเสริมการผลิตและขายสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (หรือลดโลกร้อน) มากขึ้น (ภายใต้กรอบอนุสัญญา UNFCCC)

(1.2.4) การลงทุนจากต่างประเทศในไทย พบว่า มาตรการของ CITES และ CBD ยังไม่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นนี้เท่าใดนัก ในขณะที่มาตรการของอนุสัญญา Basel ยังไม่มีผลกระทบชัดเจน

เนื่องจากกิจการด้านของเสียอันตรายและการแปรรูปของเหลือใช้มักถูกควบคุมโดยรัฐที่ต้องออกใบอนุญาตสำหรับมาตรการของ UNFCCC นั้น อาจจะมีการลงทุนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการลงทุนในด้านการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน และอาจจะมีแนวโน้มในการลงทุนตั้งธุรกิจให้คำแนะนำทางเทคนิค และธุรกิจการค้าคาร์บอนเครดิต (ซึ่งหมายถึง ธุรกิจการซื้อขายสิทธิการปล่อยก๊าซเรือนกระจก)

(1.2.5) การลงทุนของไทยไปต่างประเทศ ยังไม่มีข้อมูลมากพอที่จะวิเคราะห์ได้ในขณะนี้

(1.2.6) การลงทุนภายในประเทศไทย พบว่า มาตรการของอนุสัญญา Basel อาจส่งเสริมการลงทุนในกิจการรีไซเคิลมากขึ้นในประเทศไทย (เพราะไม่มีสินค้าที่ใช้แล้ว เคลื่อนย้ายมาจากประเทศพัฒนาแล้วมายังประเทศไทย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องดำเนินธุรกิจรีไซเคิลภายในประเทศให้มากขึ้น) ส่วนมาตรการของ UNFCCC อาจกระตุ้นให้มีการลงทุนในด้านการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนมากขึ้น (เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายในประเทศ และเพื่อจัดทำโครงการ Clean Development Mechanism (CDM))

(1.3) ความเชื่อมโยงของผลกระทบจากการค้าและการลงทุน กับ MEAs สำหรับรายการผลิตภัณฑ์ สามารถสรุปได้อย่างน้อย 7 รายการ ดังนี้

(1.3.1) การขยายตัวในการผลิตเพื่อส่งออกหรือการขยายตัวของการนำเข้า เครื่องใช้ไฟฟ้า สำหรับครัวเรือนและสำนักงาน และ เครื่องคอมพิวเตอร์ อาจส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของความต้องการใช้ไฟฟ้าและกระตุ้นให้มีการผลิตไฟฟ้ามากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการผลิตไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น (ซึ่งขัดกับเป้าหมายของ UNFCCC)

(1.3.2) การขยายตัวการผลิตเพื่อส่งออกข้าว อาจก่อให้เกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างกลุ่มต่างๆ และเกิดปัญหาสารเคมีตกค้างในอาหาร ในดินและในแหล่งน้ำ (เนื่องจากการใช้สารเคมีมากขึ้น) อีกทั้ง ประสบปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกระบวนการเพาะปลูก (ซึ่งขัดกับหลักการของ UNFCCC) และอาจจะขัดกับหลักการของ CBD ถ้าการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

(1.3.3) การผลิตเพื่อส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไม้ ที่อาจจะมีการกระตุ้นให้มีการตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวน และอาจจะขัดกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ซึ่งอาจจะขัดกับหลักการหรือมาตรการของ CBD, CITES และ UNFCCC ได้

(1.3.4) การผลิตเพื่อส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ที่อาจจะมีการใช้หนังสัตว์ที่อยู่ในบัญชีรายการที่ต้องได้รับการคุ้มครอง (ซึ่งประเทศผู้นำเข้าให้ความสำคัญมากกว่า หรือจัดเป็นสัตว์คุ้มครองหรือใกล้สูญพันธุ์ ในขณะที่สำหรับประเทศไทยนั้นสามารถเพาะพันธุ์ได้) ซึ่งย่อมขัดกับหลักการของ CITES และ CBD

(1.3.5) การผลิตเพื่อส่งออกผลิตภัณฑ์อาหาร ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำ การใช้สารเคมี การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและปล่อยสารเคมีจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากมาตรการทางการค้าแบบสมัครใจ เช่น การติดฉลาก Carbon Footprint (ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ UNFCCC) และ Water Footprint เป็นต้น

(1.3.6) การผลิตเพื่อใช้ภายในประเทศและเพื่อส่งออกยานยนต์ ทำให้มีความต้องการใช้ไฟฟ้าในการผลิตเพิ่มขึ้น และอาจมีการใช้เชื้อเพลิงในการใช้ยานยนต์มากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น (ซึ่งขัดแย้งกับหลักการของ UNFCCC)

(1.3.7) การลงทุนในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน อาจจะช่วยบรรเทาปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากสาขาไฟฟ้า (สอดคล้องกับหลักการของ UNFCCC)

(1.4) ความเชื่อมโยงการค้าและสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบการค้าระดับทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าหลัก ซึ่งประกอบด้วย ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (ITFTA) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEP) และ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) พบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อย (ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดมาตรการเข้มงวดด้านสิ่งแวดล้อมในการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ หรือ การส่งเสริมการค้าสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม) มีเพียงความตกลง JTEPA ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ “บริการด้านสิ่งแวดล้อม” และมีการระบุมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม (ซึ่งปรากฏในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนระหว่างประเทศภาคี) ที่ห้ามประเทศภาคี ใช้มาตรการส่งเสริมการลงทุนโดยการผ่อนปรนมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของตน เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจกรรมการลงทุนในประเทศของตน

(1.5) ความเชื่อมโยงการค้าและสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบความร่วมมือพหุภาคี ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ ASEAN และ APEC โดยสามารถกล่าวสรุปได้ว่า มีความพยายามรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองทางการค้าในเวทีการเจรจาของ WTO และ ของความตกลงทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะประเด็นด้านปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับ APEC มีการสนับสนุนให้เกิดการค้าสินค้าด้านสิ่งแวดล้อม (environmental goods) ระหว่างประเทศสมาชิก ในขณะที่ ASEAN ยังไม่ได้มีการสนับสนุนหรือไม่มีทำที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

(2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดทำที่ของไทยด้านความร่วมมือทางการค้าและสิ่งแวดล้อมในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี สามารถจำแนกออกเป็น 3 กรณี ได้แก่

(2.1) การแสดงทำที่ของไทยต่อการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง WTO กับ MEAs จะต้องยึดหลักการเดียวกัน เพื่อประโยชน์ทั้งด้านการขยายตัวทางการค้า (ทั้งการส่งออกและการนำเข้า) และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ “หลักการเดียวกัน” ที่ควรยึดไว้เพื่อประโยชน์ของประเทศ ประกอบด้วยอย่างน้อย 3 ประการคือ หลักการระวังไว้ก่อน (precautionary principle) หลักการความห่วงใยร่วมกัน แต่ความรับผิดชอบแตกต่างกัน (common concern but differentiated responsibilities) และ หลักความเท่าเทียมกันและการกระจายความรับผิดชอบระหว่างกลุ่มบุคคลรุ่นเดียวกันและระหว่างกลุ่มบุคคลรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต (intra-and-inter-generational equity and responsibility) โดยมีข้อเสนอทำที่ของไทยดังนี้

(2.1.1) ในระยะยาว ประเทศไทยในฐานะที่มีคุณสมบัติเป็น “ตัวการ” ในการสร้างปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศ และการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็น “ผู้ที่ได้รับผลกระทบ” จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ตลอดจนเป็น “ประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ” ก็ควรจะส่งเสริมและแสดงท่าทีที่ชัดเจนในการสนับสนุนมาตรการภายในประเทศเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เข้มงวดมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจะต้องมีท่าทีในการยอมรับ “มาตรการที่เข้มงวด” ว่าเป็นมาตรการที่จำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นมาตรการที่ประเทศไทย มีเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการอย่างจริงจังภายในประเทศ โดยทุกภาคส่วนในสังคม (ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และภาครัฐ) เห็นพ้องต้องกันว่า ยินดียอมรับภาระต้นทุนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต

(2.1.2) **ในระยะกลาง** ประเทศไทยจะต้องมีท่าทีในการขอรับความช่วยเหลือทางการเงินและเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้ว (จากเวทีพหุภาคี) โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีขั้นสูง (เพื่อการกำจัดก๊าซเรือนกระจก และเพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศแปรปรวน) และต้องเน้นให้เกิดการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้ว และในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็อาจจะมีการให้การให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ประเทศเพื่อนบ้านที่ยังมีศักยภาพในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าไทย

(2.1.3) **ในระยะกลาง** ประเทศไทยจะต้องเตรียมการรวบรวมข้อมูลมาตรการต่างๆ ที่ประเทศไทยมีการดำเนินการในด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อใช้เป็น “เครื่องมือต่อรองทางการค้า” ในอนาคต หากประเทศคู่ค้าหยิบยกเรื่อง “ความเท่าเทียมกันของมาตรการ” ถึงแม้ว่า “ระดับ” ความเข้มงวดของมาตรการจะไม่เท่ากัน (เช่น ระดับการลดก๊าซเรือนกระจกไม่เท่ากัน) ทั้งนี้ ในการพิจารณา “ความเท่าเทียมกันของมาตรการ” ของประเทศสมาชิกนั้น ควรต้องคำนึงถึง ปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ระดับรายได้ต่อหัว และ ลักษณะของการกระจายรายได้ภายในประเทศ (สินค้าส่งออกของไทยเกี่ยวข้องกับประชาชนที่ยากจนมากน้อยเพียงใด) เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังต้องมีการเตรียมการศึกษาเชิงลึกในประเด็นดังต่อไปนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจประกอบการกำหนดท่าทีของไทยต่อไปในอนาคต เช่น (ก) มาตรการ Border Tax Adjustment (BTA) ของ WTO กับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของไทย (ข) ความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย ในกรณีการเปิดเสรีสินค้าสิ่งแวดล้อม (ค) ประโยชน์ทางการค้าสำหรับ “สินค้าเกษตรอินทรีย์” (ง) การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ (ABS: access and benefit sharing) จะนำไปสู่ปัญหาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพภายในประเทศไทย และ (จ) ผลกระทบของ “มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด” ที่จะมีต่อโครงสร้างต้นทุน การผลิการะต้นทุนไปยังกลุ่มผู้บริโภค และความสามารถในการแข่งขันทางการค้า

(2.1.4) **ในระยะสั้น** หน่วยงานของไทย (ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน) จะต้องมีการติดตามความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของ WTO และ UNFCCC เนื่องจากความสัมพันธ์ของมาตรการทั้งสององค์กรยังไม่มีความชัดเจนในขณะนี้

(2.1.5) ข้อเสนอในการกำหนดท่าทีของไทยต่อการเจรจาเรื่องการค้าและการลงทุนกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ภายใต้ความร่วมมือ **APEC และ ASEAN** คือ (ก) การเจรจาดังกล่าวควรคำนึงถึงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมด้วย (ข) การเจรจาควรคำนึงถึงประเด็นความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศภาคี และ (ค) การเป็น “ผู้นำ” ในการคำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด) ที่จะต้องดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

(2.2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อบางมาตรการของ WTO (ภายใต้กรอบความตกลง SPS และ TBT) สำหรับประเทศไทยในฐานะประเทศผู้ส่งออกในการเตรียมการหรือเตรียมตัวเพื่อ “รับมือ” กับ มาตรการ SPS และ TBT ของประเทศผู้นำเข้า ได้แก่

แนวนโยบายในระยะสั้น ประกอบด้วย (ก) การให้ความรู้และความเข้าใจต่อผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อมจากการผลิตและการบริโภค ให้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็ก ตลอดจนเป้าหมายและเจตนารมณ์ของกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมของไทยและของต่างประเทศ (ข) ควรมี การตรวจสอบมาตรการ SPS ของประเทศไทย ว่าเป็นไปตามมาตรฐานระหว่างประเทศหรือไม่ (ค) ควรมี การเจรจาร่วมกันกับประเทศคู่ค้า โดยให้ประเทศคู่ค้ายอมรับมาตรการ SPS ของไทย และ (ง) สนับสนุน การพัฒนามาตรฐานสินค้าของไทย ทั้งด้านตัวผลิตภัณฑ์และการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้ อุตสาหกรรมไทยพัฒนาไปทัดเทียมกับต่างประเทศ

แนวนโยบายในระยะกลาง ประกอบด้วย (ก) ควรเร่งรัดพันธกรณีในเรื่องการให้ความ ช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกจากการเข้าร่วมเจรจาในองค์การ ระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศ (international standards) และ (ข) การออก ข้อกำหนดทางเทคนิคได้ (มาตรการ TBT) เช่น มาตรการกำหนดลักษณะของผลิตภัณฑ์ ที่จะต้องอยู่บน พื้นฐานของมาตรฐานระหว่างประเทศ (หรือ มาตรฐานสากล)

แนวนโยบายที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง คือ การติดตามข้อมูลจากจุดติดต่อ (focal point) ในประเทศคู่ค้า เนื่องจากมาตรการ SPS มีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

(2.3) การกำหนดทำทีของไทยต่อการเปิดการค้าเสรีสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม (environmental goods and services: EGS) ซึ่งในปัจจุบันนี้ WTO กำลังอยู่ในระหว่างการเจรจาเรื่อง นิยามและขอบเขตรายการสินค้า ซึ่งสามารถสรุปกลุ่มรายการสินค้าที่มีการเจรจาได้ 3 กลุ่มคือ (ก) สินค้าที่ เกี่ยวข้องกับการกำจัด/บำบัดมลพิษและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ข) สินค้าที่มีลักษณะเป็น Environmental Friendly Goods/Services ที่เป็นสินค้าที่มีกระบวนการผลิตปล่อยมลพิษและกากของเสีย น้อยกว่าสินค้าปกติ และที่เป็นสินค้าที่เกี่ยวกับการผลิตพลังงานหมุนเวียนและการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ พลังงาน รวมถึงสินค้าที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบธรรมชาติ และ (ค) สินค้าที่มี ลักษณะ Environmentally Preferable Goods/Services ซึ่งประกอบด้วยสินค้าที่มีการใช้วัตถุดิบจาก ทรัพยากรธรรมชาติน้อยกว่าหรือที่มีการกำจัดกากที่น้อยกว่าสินค้าปกติ ดังนั้น ข้อเสนอในการกำหนดทำที ของไทยเพื่อการเจรจา แบ่งออกเป็น 3 กรณี

ในระยะสั้น (ก) ควรส่งเสริมการส่งออกรายการสินค้า EGS ที่ไทยมีดุลการค้าเกินดุล (ข) ควรส่งเสริมการเปิดเสรีนำเข้ารายการสินค้า EGS ที่ไทยขาดดุลการค้ามาก (ขาดดุลมากกว่าค่าเฉลี่ยของ กลุ่มสินค้า EGS) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมของไทย และ (ค) ควรสงวนท่าทีในการสนับสนุนการ เปิดการค้าเสรีในรายการสินค้า EGS ที่มีสภาพดุลการค้าขาดดุลปานกลาง (ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของการขาดดุล ในกลุ่มสินค้า EGS) ซึ่งต้องมีการหารือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนว่า ผู้ประกอบการไทยมีศักยภาพ ในการแข่งขันกับสินค้านำเข้าได้มากน้อยเพียงใด ถ้ามีการเปิดเสรีการค้าสินค้านี้แล้ว และภาครัฐจะ สามารถให้ความช่วยเหลือในด้านอะไรได้บ้าง (ที่จะไม่ขัดกับกฎกติกาของ WTO และ MEAs)

ในระยะกลาง (ก) ต้องมีมาตรการภายในประเทศ ในการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าด้าน สิ่งแวดล้อม (สนับสนุนทางด้านเทคนิค หรือทางด้านการเงิน) และภาครัฐควรจะยืนยันให้ WTO อนุญาตให้

ใช้ Green Subsidy ได้ (สำหรับสินค้าด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งออก) โดยเฉพาะรายการสินค้าที่เกี่ยวกับการผลิตพลังงานทดแทนหรือพลังงานหมุนเวียน (ข) มีท่าทีในการเจรจาการค้าเสรี อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการไทย มีระยะเวลาในการปรับตัวทางด้านธุรกิจ หรือ ได้มีโอกาสพัฒนาสินค้าของตนให้สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าได้ หรือ พัฒนาสินค้าของตนเพื่อการส่งออกในอนาคต และ (ค) เตรียมการเสนอเปิดการค้าเสรีสินค้าด้านสิ่งแวดล้อมรายการใหม่ๆ เช่น สินค้าเกษตรอินทรีย์ (organic food) และผลิตภัณฑ์ การค้าบริการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (คาร์บอนเครดิต) เป็นต้น

ในระยะยาว (ก) ควรมีท่าทีในการรับมือและเตรียมการเพื่อการปรับตัวต่อการขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศที่ต้องคำนึงถึงด้านสิ่งแวดล้อมด้วย (ทั้งด้านการใช้วัตถุดิบ กระบวนการผลิต และการขนส่งสินค้า) และ (ข) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ เพื่อบริโภคภายในประเทศ และ เพื่อส่งเสริมการส่งออก

(3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศไทย สำหรับประเด็นความเชื่อมโยงระหว่างการค้าการลงทุนและด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ทางการค้า (ที่สินค้าไทยมีความเป็นมิตรหรือเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อันจะช่วยให้ไม่เกิดอุปสรรคทางการค้าได้ในอนาคต) และ เพื่อประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยและระดับภูมิภาคและโลกได้ในอนาคต ดังนั้นมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมภายในประเทศไทยจะต้องคำนึงถึงประเด็นการส่งเสริมการค้าและการลงทุนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ข้อเสนอในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในประเทศไทยประกอบด้วย

มาตรการระยะสั้น

(ก) การเพิ่มจำนวนรายการ “สินค้าและบริการที่เป็นมิตรและเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม” ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ

(ข) การส่งเสริมภาคเศรษฐกิจที่เป็นมิตรและเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม

(ค) การศึกษาเชิงลึกในความเชื่อมโยงหรือผลกระทบของการขยายตัวการผลิตสินค้า (เพื่อบริโภคภายในประเทศหรือเพื่อการส่งออก) กับแนวโน้มการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศไทย

(ง) การส่งเสริมโครงการปลูกป่าไม้ ที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (และของประเทศ) ในระยะยาว หรือไม่เกิดความขัดแย้งในการจัดสรรพื้นที่เพื่อการเกษตร การป่าไม้ และการพัฒนาอุตสาหกรรม

(จ) ภาครัฐควรมีมาตรการสนับสนุนหรืออุดหนุนการปรับตัว (adaptation) ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ฝนแล้ง ฝนมาก) และการปรับตัวต่อมาตรการควบคุมการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ (น้ำท่า น้ำชลประทาน ป่าไม้) และความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม (คุณภาพน้ำและดิน) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเป็นการปรับตัวของภาคเอกชน ภาคเกษตรกรรม/ภาคประชาชน

มาตรการระยะกลาง

(ก) การให้เงินสนับสนุน “การพัฒนา” สินค้าให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม “มากขึ้น” ซึ่งอาจจะนำเงินมาจากกองทุนสิ่งแวดล้อม หรือภาษีสิ่งแวดล้อม (ถ้าจะมีในอนาคต) ซึ่งการสนับสนุนนี้ ควรจะเน้นที่การออกแบบกระบวนการผลิต (process design) และการออกแบบผลิตภัณฑ์ (product design) ตลอดจนการเลือกใช้วัตถุดิบในการผลิต (production design)

(ข) การออกแบบมาตรการควบคุมมลพิษและก๊าซเรือนกระจกในเชิงบังคับรูปแบบใหม่สำหรับบังคับใช้ในอนาคต เช่น มาตรการภาษีมลพิษ (pollution tax) กลไก Cap-and-Trade มาตรการค่าธรรมเนียมบรรจุภัณฑ์ มาตรการค่าธรรมเนียมการจัดการซากอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

(ค) การสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในโรงงาน โดยมีการถ่ายทอดจากโรงงานหรือบริษัทขนาดใหญ่ไปยังโรงงานหรือบริษัทขนาดกลางและเล็ก เพื่อให้สามารถผลิต “สินค้าที่เป็นมิตรและเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม” มากขึ้นกว่าเดิม

(ง) การกำหนดพื้นที่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม (zoning) เพื่อแยกเขตอุตสาหกรรมออกจากเขตชุมชน และการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (eco-industrial town) ทั้งนี้ ต้องมีการระบุผังเมืองอย่างชัดเจน (เช่น กำหนดพื้นที่กันชน (buffer zone) โดยเฉพาะพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่)

มาตรการระยะยาว

(ก) การสนับสนุนเทคโนโลยีทางด้านสิ่งแวดล้อม ที่สามารถใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ เพื่อพัฒนาเครื่องจักรอุปกรณ์ให้เป็น “สินค้าด้านสิ่งแวดล้อม” และพัฒนาให้เป็นสินค้าส่งออกในอนาคต ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ เช่น การลงทุนในด้านเทคโนโลยีการจัดการกากของเสียจากอุตสาหกรรมและจากครัวเรือนและชุมชน การลงทุนในด้านการนำมาใช้ใหม่และการแปรรูป (reuse and recycle) ที่ถูกต้องและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และ เทคโนโลยีการควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของภาคอุตสาหกรรมและบริการต่างๆ ในประเทศไทย

(ข) การส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจกรรมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ควรจะมีการส่งเสริมการผลิตเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องภายในประเทศด้วย เพื่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง (linkage) ภายในประเทศให้มากขึ้น อันจะเป็นการผลักดันให้เกิดการพัฒนาและวิจัยทางด้านเทคโนโลยีที่ประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานหมุนเวียน และก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรในด้านนี้ให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการช่วยลดการพึ่งพิงการนำเข้าเครื่องจักรจากต่างประเทศอีกด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(1)
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1-1
1.2 วัตถุประสงค์.....	1-1
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	1-1
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	1-2
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	1-5
1.6 คำโครงเนื้อหาในรายงาน.....	1-6
บทที่ 2 มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมในระเบียบการค้าระหว่างประเทศและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น	2-1
2.1 บทบัญญัติของ GATT (มาตรา 20).....	2-2
2.2 ความตกลงภายใต้กรอบ WTO ที่มีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม.....	2-5
2.3 ข้อพิพาททางการค้าที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ของไทย.....	2-15
2.4 แนวโน้มของมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบ WTO ในอนาคต.....	2-16
บทที่ 3 ความเชื่อมโยงระหว่างมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมในระเบียบการค้ากับความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ	3-1
3.1 อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES)	3-1
3.2 อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD)	3-2
3.3 อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด (Basel Convention)	3-3
3.4 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC)	3-4
3.5 ความเชื่อมโยงระหว่างมาตรการในระเบียบการค้าระหว่างประเทศและในระเบียบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ.....	3-6
3.5.1 หลักการพื้นฐานของระเบียบการค้าและระเบียบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ	3-6
3.5.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมโยงระหว่างระเบียบการค้าและระเบียบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ.....	3-8
3.5.3 การวิเคราะห์ประเด็นขัดแย้งของมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมในการบรรลุเป้าหมายของระเบียบการค้าระหว่างประเทศ.....	3-11
3.6 ผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนของไทย ภายใต้กติกาของระเบียบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ	3-23

	หน้า
บทที่ 4 โครงสร้างการส่งออกและนำเข้าสินค้าและบริการของประเทศไทยและแนวโน้มผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไทย	4-1
4.1 โครงสร้างการส่งออกและนำเข้าสินค้าและบริการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	4-1
4.2 โครงสร้างการลงทุนระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสินค้าและบริการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	4-5
4.3 แนวโน้มผลกระทบจากการค้าและการลงทุนของไทยต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศไทย.....	4-9
4.4 ความเชื่อมโยงของผลกระทบจากการค้าและการลงทุน กับ ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม.....	4-22
บทที่ 5 ผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม	5-1
5.1 แนวโน้มการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม	5-1
5.2 ข้อเสนอรายการสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย.....	5-16
5.3 ผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อมต่อการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนของไทย.....	5-27
5.4 ข้อเสนอแนะแนวทางในการรองรับและเตรียมความพร้อมของไทยในกรอบความร่วมมือ WTO และ MEAs.....	5-37
บทที่ 6 ความเชื่อมโยงระหว่างการค้าและสิ่งแวดล้อมในกรอบความตกลงต่าง ๆ	6-1
6.1 มาตรการฝ่ายเดียวด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศของประเทศคู่ค้าหลัก	6-1
6.1.1 มาตรการฝ่ายเดียวของสหรัฐอเมริกา.....	6-1
6.1.2 มาตรการฝ่ายเดียวของสหภาพยุโรป.....	6-3
6.1.3 มาตรการฝ่ายเดียวของญี่ปุ่น.....	6-8
6.1.4 มาตรการฝ่ายเดียวของจีน.....	6-13
6.2 กระบวนการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของประเทศคู่ค้าหลัก	6-14
6.2.1 แนวทางการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป.....	6-14
6.2.2 แนวทางการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา.....	6-15
6.2.3 แนวทางการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศอื่นๆ.....	6-16
6.3 ความเชื่อมโยงด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบระดับทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าหลัก.....	6-17
6.4 ความเชื่อมโยงด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN และ APEC.....	6-23

**บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในไทย**

7.1	สรุปความเชื่อมโยงระหว่างกรอบการค้ากับกรอบพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม	7-1
7.2	ข้อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดทำที่ของไทยด้านความร่วมมือทางการค้าและ สิ่งแวดล้อมในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี	7-7
7.2.1	ข้อเสนอการกำหนดทำที่ของไทยต่อการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง WTO กับ MEAs.....	7-7
7.2.2	การกำหนดทำที่ของไทยต่อบางมาตรการในกรอบ WTO.....	7-14
7.2.3	การกำหนดทำที่ของไทยต่อการเปิดเสรีการค้าสินค้าและบริการ ด้านสิ่งแวดล้อม.....	7-17
7.3	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายในประเทศไทย.....	7-23

บรรณานุกรม

Bib-1

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก	ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 3/2550
ภาคผนวก ข	ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 2/2553
ภาคผนวก ค	คำชี้แจงขอรับการส่งเสริมมาตรการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน หรือการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามประกาศ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ที่ 2/2553
ภาคผนวก ง	ภาพรวมของการค้าสินค้าสิ่งแวดล้อม (EG) ตามรายการสินค้าที่เสนอโดย APEC
ภาคผนวก จ	รายการเปิดเสรีทางการค้าของสินค้าด้านสิ่งแวดล้อม (EG) ตามรายการสินค้าที่ เสนอโดย World Bank จำแนกตามคู่ค้า
ภาคผนวก ฉ	ตลาดส่งออกหลักสามอันดับแรกของสินค้าด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย (ตาม รายการสินค้าที่เสนอโดย World Bank)
ภาคผนวก ช	ภานีนำเข้าของประเทศไทยภายใต้เขตตกลงการค้าเสรีพหุภาคีและทวิภาคี
ภาคผนวก ซ	รายการเปิดเสรีทางการค้าของสินค้าด้านสิ่งแวดล้อม (EG) ตามรายการสินค้าที่ เสนอโดย APEC จำแนกตามคู่ค้า
ภาคผนวก ฌ	รายงานการประชุมเสวนาเฉพาะกลุ่ม เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2553
ภาคผนวก ญ	รายงานการประชุมเสวนาเฉพาะกลุ่ม เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2554
ภาคผนวก ณ	ข้อคิดเห็นของตัวแทนภาคเอกชนต่อประเด็นการค้าและสิ่งแวดล้อม
ภาคผนวก น	รายชื่อคณะกรรมการตรวจรับงานจ้างที่ปรึกษาและคณะผู้วิจัย